

Z DZIEJÓW KULTURY RELIGIJNEJ W POLSCE

Ks. KAROL MROWIEC

PROGRAM BADAŃ MUZYKOLOGICZNYCH NAD DZIEJAMI ŚPIEWNIKÓW KOŚCIELNYCH W POLSCE

Wśród hymnologów zagranicznych ostatnio obserwuje się wzrost zainteresowania dziejami śpiewników kościelnych. Widoczne są one nie tylko wśród protestantów¹, u których problem śpiewników od dawna wysuwany był na czołowe miejsce, ale objęły także katolików, czego przykładem choćby prace W. Lipphardta², a co w kręgu katolickich hymnologów stanowi pewne novum. Zaistniała konieczność wypracowania odpowiedniego programu badawczego. Jest on nieodzowny, zwłaszcza wtedy, kiedy planuje się badania zespołowe, ponieważ ten typ badań nie ma tradycji w Polsce. Wiadomo bowiem, że jeśli wielu badaczy pracuje nad tym samym problemem bez wspólnie przyjętego programu — wówczas wyniki ich prac trudno jest porównywać, a tym bardziej syntetyzować.

Stąd w referacie dążyć się będzie do znalezienia odpowiedzi na trzy podstawowe pytania: 1. czym są uzasadnione badania historyczne nad dziejami śpiewników kościelnych, 2. jaki jest zakres, aspekt i cel tych badań, 3. jakie są szczegółowe dyrektywy dla tego rodzaju badań.

I. POTRZEBA HISTORYCZNYCH BADAŃ NAD ŚPIEWNIKAMI KOŚCIELNYMI

Potrzeba ta wynika z ich znaczenia dla kultury narodowej, dla Kościoła, a zwłaszcza dla hymnologii.

¹ M. Jenny. *Geschichte der deutsch-schweizerischen Gesangbücher im 16. Jahrhundert*. Basel 1962; A. Kadelbach. *Die Hymnodie der Mennoniten in Nordamerika*. Mainz 1971.

² *Gesangbuchdrucke in Frankfurt am Main vor 1549*. W: *Studien zur Frankfurter Geschichte*. H. 7. Frankfurt am Main 1974.

255 348 II

80/844/eg

KAROL MROWIEC CM

ZAGINIONY KANCJONAŁ PIEŚNI NABOŻNYCH Z 1721 R. — ODKRYTY

Powszechnie znana jest rzeczą, iż wiele kancjonałów i kantyczek z XVII i XVIII stulecia, zawierających pieśni nabożne pochodzące z różnych wieków, zachowało się w nielicznych egzemplarzach bądź uległo zniszczeniu. Przyczyn tego zniszczenia zwykło się dopatrywać¹ w częstym ich używaniu przez lud, który chętnie je nabywał wraz ze szkapletrzami i obrazkami świętych na odpustach, w małym zainteresowaniu się nimi ze strony bibliotekarzy, którzy w pierwszym rzędzie gromadzili dzieła naukowe, wreszcie w częstych dewastacjach bibliotek polskich w czasach wojen i powstań narodowych. W ten sposób poszły w niepamięć cenne przekazy z polską pieśnią kościelną, będącą jednym z przejawów kultury religijnej ludu polskiego. Do tych zaginionych zbiorów zaliczono *Kancjonał pieśni nabożnych z 1721 r.*

Na fakt jego zaginięcia zwrócił ostatnio uwagę C. Hernas² i M. Bokszczanin³. O pozycji tej nie wspomina się już zresztą od dawna. J. S. Bandkie⁴, choć wymienia szereg tytułów książek treści religijnej, wydanych przez tego samego drukarza, który opublikował nasz *Kancjonał*, nie wymienia tego druku. Nie spotykamy go także w XIX- i XX-wiecznych bibliografiach A. B. Jochera⁵ czy K. Estreichera⁶, ani wreszcie w *Katalogu Centralnym BN* w Warszawie. Jedynym źródłem informacji o *Kancjonale z 1721 r.* była więc recenzja toruńskiego pastora

¹ F. M. Sobieszczański. *Kantyczki*. W: *Encyklopedia Powszechna S. Orzełbranda*. T. 13 Warszawa 1863 s. 974-76.

² *W kałnowym lesie*. T. 1. Warszawa 1965 s. 113.

³ *Kantyczka Chybińskiego. Z tradycji barokowej*. W: *Literatura, komparatystyka, folklor*. Warszawa 1968 s. 740.

⁴ *Historia drukarni krakowskich od zaprowadzenia druków do tego Miasta aż do czasów naszych, wiadomością o wynalezieniu sztuki drukarskiej poprzedzona*. Kraków 1815 s. 479-482.

⁵ *Obraz bibliograficzno-historyczny literatury i nauk w Polsce*. T. 3. Wilno 1857.

⁶ *Bibliografia Polska*. T. 19, 24, 26. Kraków 1903-1915.

24375/11

78/3226/100

KAROL MROWIEC CM

KULT MATKI BOŻEJ W KULTURZE MUZYCZNEJ POLSKI XVI WIEKU

Kult Matki Bożej od wieków inspirował zarówno bezimiennych, jak i znanych z nazwiska twórców do komponowania utworów muzycznych. Kompozycje te, obojętnie czy chodzi o proste pieśni, czy o utwory najwyszukańsze pod względem technicznym, świadczą o wierze ich twórców albo wiarę rozniecają i pogłębiają wśród wykonawców i słuchaczy.

Określenie „kult Matki Bożej w muzyce” użyte w tytule artykułu rozumieć będę zarówno szeroko, jak i wąsko. W pierwszym przypadku chodzi mi o sam fakt zastosowania śpiewu lub muzyki instrumentalnej podczas świąt maryjnych lub w dni powszednie. Wówczas mamy do czynienia najczęściej z kompozycjami znanymi od dawna, przekazywanymi drogą tradycji. W drugim przypadku pod tym określeniem rozumieć można powstanie nowych dzieł muzycznych. Wchodzą tu w rachubę przede wszystkim utwory skomponowane na określone obchody i uroczystości maryjne, związane z nowymi świętami, z kultem cudownych obrazów lub figur. One to najlepiej odzwierciedlają regionalny, lokalny kult maryjny i świadczą o temperaturze życia religijnego w określonym środowisku. W tym kontekście można zaryzykować twierdzenie: im więcej nowych pieśni i wielogłosowych utworów maryjnych — tym kult jest bardziej dynamiczny i znaczący.

Używając w tytule artykułu określenia „w kulturze muzycznej Polski XVI wieku” chcę zaznaczyć, że nie ograniczę się do uwzględnienia utworów napisanych wyłącznie przez kompozytorów narodowości polskiej. Byłoby to bowiem niezgodne z duchem renesansu, któremu obca była idea nacjonalizmu. Stąd wspomnę na równi o kompozycjach mistrzów polskich, jak i obcych oraz o dziełach anonimowych autorów, które powstały lub tylko funkcjonowały w Polsce, wzbogacając jej kulturę, mimo że nie wiemy, czy były pochodzenia rodzimego czy obcego.

Pierwszą i jedyną dotychczas próbą podjęcia tematu jest cenne studium ks. Józefa Surzyńskiego pt. *Matka Boska w muzyce polskiej*¹. Su-

¹ Kraków 1905.

309429 II

85/1561/eg

— Inf. Bibl.

89

34

Ks. IRENEUSZ PAWLAK

BIBLIOGRAFIA PRAC KSIĘDZA PROFESORA

DR. HAB. KAROLA MROWCA

A. PRACE NAUKOWO-BADAWCZE

I. Monografie, studia i rozprawy

- [1] *Liturgia i muzyka u Księża Misjonarzy w Polsce (1651-1939)*. "Nasza Przeszłość" 13 : 1961 s. 159-244.
- [2] *Polska pieśń kościelna w opracowaniu kompozytorów XIX wieku*. Lublin 1964 ss. 220.
- [3] *Pasje wielogłosowe w muzyce polskiej XVIII wieku*. Kraków 1972 ss. 199 + 47.
- [4] *Kolędy w osiemnastowiecznych rękopisach Biblioteki Klasztoru św. Andrzeja w Krakowie*. "Muzyka" 18 : 1973 nr 3 s. 29-50.
- [5] *Kultura muzyczna Kościoła w Polsce*. W: *Historia Kościoła w Polsce*. Red. B. Kumor i Z. Obertyński. T. 1. Poznań 1974 cz. 1 ss. 175-178, 442-446; cz. 2 ss. 122-127, 378-384.
- [6] *Kultura muzyczna Kościoła w Polsce*. W: *Historia Kościoła w Polsce*. Red. B. Kumor i Z. Obertyński. T. 2. Poznań 1979 cz. 1 ss. 346-347, 712-717; cz. 2 ss. 118-121.
- [7] *Twórczość mszalna ks. Hieronima Feichta CM*. "Nasza Przeszłość" 56 : 1981 s. 103-145.
- [8] *Katalog muzykantów gdańskich*. Kraków 1986 ss. 250.

II. Artykuły i komunikaty naukowe

- [9] *Liturgiczne śpiewy mszalne na uroczystość Niepokalanego Poczęcia NMP*. "Ruch Biblijny i Liturgiczny" 7 : 1954 nr 3-4 s. 210-215.
- [10] *Encyklika "Musicae sacrae disciplina" Piusa XII*. (Tłumaczenie i komentarz). "Ruch Biblijny i Liturgiczny" 8 : 1955 nr 6 s. 328-353.
- [11] *Z problematyki polskiej pieśni kościelnej*. "Ruch Biblijny i Liturgiczny" 12 : 1959 nr 3 s. 296-309.
- [12] *Jednogłosowa muzyka średniowieczna*. "Polonista" 3 : 1960 nr 10-11 s. 96-104.
- [13] *Wychowawcza rola chorału gregoriańskiego w życiu młodzieży duchownej*. "Ruch Biblijny i Liturgiczny" 14 : 1961 nr 5 s. 241-251.
- [14] *La musica durante il Medioevo e il Rinascimento*. "L'Osservatore Romano" 277 : 1963.
- [15] *50-lecie pracy naukowej ks. prof. dr. H. Feichta*. "Zeszyty Naukowe KUL" 8 : 1965 nr 2 s. 81-84.
- [16] *Badania nad średniowieczną monodią liturgiczną w Polsce w okresie 20-lecia (1944-1964)*. "Zeszyty Naukowe KUL" 8 : 1965 nr 3 s. 24-26.

349319 II

89/28/19/09